



Intervju:

Prof. dr. Mitja Brilly, profesor hidrologije in strokovnjak za urejanje voda

Dnevnik, 21.3.2014

Sistem urejanja voda je v Sloveniji razpadel in razpada še naprej, je prepričan profesor z ljubljanske fakultete za gradbeništvo in geodezijo dr. Mitja Brilly, hkrati tudi predsednik odbora za hidrološki program Unesca, ki skrbi za mednarodno sodelovanje na področju hidrologije oziroma vodnega gospodarstva nasploh. Vseeno na področju voda ni vse črno. Slovenija oziroma fakulteta za gradbeništvo in geodezijo se z raziskavami zelo uspešno vključuje v mednarodni prostor in žanje uspehe, čeprav kakšne posebne podpore države nima, poudarja dr. Brilly.

Se strinjate, da smo v shizofreni situaciji, v kateri se načrti z vodami spreminjajo glede na to, ali nas trenutno pestijo poplave ali suša?

Neke konstantne, urejene politike upravljanja z vodami nimamo. V javni upravi številni uporabniki vod nimajo zagovornika oziroma naslova, ki bi skrbel za njihove interese. V medresorskih usklajevanjih zato tista področja, ki so dobro organizirana, na primer varstvo okolja, dobijo neprimerno večjo težo, kot bi jo dejansko smela imeti z vidika nekega integriranega upravljanja z vodami in glede na interese družbe kot celote, tudi v smislu njenega trajnostnega razvoja. Zato recimo naša zakonodaja dopušča, da vzdrževalci urejajo vodotoke in čistijo zarast največ dva, tri mesece na leto. V zakonu o vodah smo leta 2002 sicer sprejeli dobro odločitev o oblikovanju svetov za vode, v okviru katerih bi vsi uporabniki prišli do besede in se med seboj usklajevali, vendar ti sveti niso nikoli zaživel. Zakon je bil desetletje mrtev, končalo pa se je tako, da je Janševa vlada leta 2012 te člene iz zakona črtala.

Kateri interesi trpijo zaradi tega?

Recimo splošni interesi zaščite pred poplavami, tudi interesi varstva pred sušo. Trpi tudi panoga, ki bi se v Sloveniji lahko zelo lepo razvila, to so prstočasovne dejavnosti na vodi. Plovba je popolnoma prepuščena sama sebi oziroma nekim občinskim odločitvam, zato recimo na vrhuncu sezone na Soči uradno prijavijo tri spuste. Samo vprašanje časa je, kdaj bo prišlo do kakšne hujše nesreče, da dela na črno in v škodo državnega proračuna niti ne omenjam. Nekoč so se vsi ti interesi usklajevali na ravni samoupravnih teles zveze vodnih skupnosti, obstajale pa so tudi javne strokovne službe, v katerih so bili usposobljeni posamezniki odgovorni za posamezna področja. Te odgovornosti v javni upravi danes enostavno ni več. Kar je še huje, na najodgovornejših funkcijah tako na ministrstvu za kmetijstvo in okolje kot na vseh drugih ministrstvih zaposlujejo različne strankarske kadre. To je zame najhujša oblika korupcije.

Eden od očitkov vodarske stroke je, da se z vodno politiko in zakonodajo ne ukvarjajo dovolj sposobni ljudje.

V bistvu se sploh nihče ne ukvarja z vodami, saj strategije, kaj bi počeli z njimi, nimamo. Ena najpomembnejših investicij v Sloveniji, za katero naj bi izkoristili 50 milijonov evrov evropskih sredstev, je oskrba Primorske s pitno vodo. Projekt se je leta 2001 lepo začel, leta 2007 se je ustavil in od takrat se ne zgodi nič. Leta 2015 bo zastavica padla, 50 milijonov evrov bo ostalo neporabljenih, v državni upravi pa za to ne bo odgovarjal nihče.

Problem neodgovornosti javnih uslužbencev razkriva tudi nedavno medijsko poročanje o posamezniku, ki je moral za pridobitev gradbenega dovoljenja plačati nekaj tisočakov za izdelavo poplavne študije, da mu je nato uslužbenka agencije za okolje povedala, da mu študije sploh ne bi bilo treba naročati, ker je že narejena.

To je še posebna zgodba, tipično slovenska in večplastna. Sistem je zastavljen tako, da vladni proračun z njim nima stroškov, da za izdelavo poplavnih kart plačujejo posamezniki in občine, inštitut za vode pa naj bi vse te karte zbiral in jih združeval v eno. Problem je v tem, da metodologija izdelave teh kart ni opredeljena, zato Miha dela po svoje, Jaka po svoje, rezultat pa se lahko razlikuje tudi za en meter. Država je v neki predpis zapisala, da tam, kjer se voda dvigne za več kot pol metra, ne smete graditi, v izračunu pa se lahko pojavi napaka enega metra. Ker ni ustrezne metodologije, vam lahko torej jaz po vseh pravilih za neki odsek izračunam takšno višino vode, kot vam bo ustrezala. Poleg tega karte izdelujejo posamezna podjetja brez ustreznega znanja, referenc, tudi brez ustreznih opazovanj in meritev. Gre za zgodbo, ki spominja na tisto z delilniki za ogrevanje, ki jih je bilo treba obvezno vgraditi, zdaj pa ugotavljajo, da je vse skupaj bolj tako in da je predvsem nekdo prišel do dobrega posla. Tu gre za enako zadevo. Neka srenja si je omislila rešitev, ki nima smisla. Kajti če bi država izdelavo poplavnih kart organizirala na neki sistematičen način, bi jih dobili za

tretjino tistega denarja, ki so ga do zdaj zanje zmetali posamezniki in občine. Še več, s smiselno uporabo že obstoječih poplavnih kart bi lahko dobili primerno dokumentacijo z minimalnimi stroški do 100.000 evrov.

Zakaj se pri vodah kljub stalnim opozorilom stroke problemi kopičijo? Je na področju premalo denarja, da bi zanimalo politiko, ali obratno – ji bolj ustrezajo kalne vode?

Problem je v tem, da kakršni koli ukrepi na vodah delujejo dolgoročno in se opazijo šele potem, ko se posamezni politični mandat že izteče. Posledice zaraščanja vodotokov, ki se je začelo pred dvajsetimi leti, trpimo danes. Ena večjih težav je tudi neustrezna organiziranost vodarstva glede na novo družbeno-politično ureditev. Nekoč smo imeli samoupravljanje, ki je v sistemu splošne družbene lastnine delovalo. Ta sistem smo obdržali do danes, vendar pa je zdaj postal vir sistemske korupcije. Kajti koncesionar za urejanje vodotokov, ki je bil nekoč družbeno podjetje, poleg del pa je izvajal tudi nadzor, danes nadzira samega sebe. Rečna nadzorna služba je v rokah koncesionarjev, ki so postali zasebna podjetja.

Agencija za okolje (Arso) mora vendarle potrjevati njihove letne načrte dela.

Že, toda Arso je dejansko še greh iz samoupravnih časov, ko so se ustanovljala vodnogospodarska podjetja oziroma VGP-ji in je bila vanje umeščena tudi služba za načrtovanje in izdelavo projektne dokumentacije za urejanje voda. Ljudje v Arsu so bili nekoč zadolženi za samoupravo, torej sta bila tam fikus in tajnica in konec, stroka je bila v podjetjih. Arso ima še vedno tistega enega ali dva človeka, da pregledata papirje, ampak da bi nekdo odšel na teren preverjat, kaj delajo koncesionarji, in popisovat situacije, nadzorovat izvajanje del in pojave, ki so prisotni na vodah – tega kadra ni. Koncesionar izdelava načrt, kako bo porabil državni denar, Arso ga samo podpiše.

Kako pa bi vi organizirali koncesije?

Ne koncesije, treba bi bilo organizirati javno podjetje, recimo direkcijo za vode, ki bi skrbela za tisti žlahtni del načrtovanja in priprave strategij. Kar se tiče izvedbe del, imamo na trgu gradbenega podjetja, ki imajo ustrezne reference in ta dela lahko opravljajo. Z razpisom bi pač vsakič izbrali najugodnejšega ponudnika.

Imamo sicer inštitut za vode.

To je bila nekoč strokovna služba nekdanje vodne uprave. V vsakem primeru bi moral inštitut postati del nove direkcije, ne more pa sam izvajati nalog uprave. Inštitut daje neko strokovno podporo vsemu skupaj. Pri njem imamo sicer še problem dvoživk, ker niso ločene funkcije izdajanja dovoljenj oziroma pisanja strokovnih mnenj in raziskav za izdelavo teh mnenj.

Ciljate na to, da lahko posameznik, ki mora za izdajo gradbenega dovoljenja dobiti soglasje inštituta, hkrati najame inštitut za izdelavo določene študije?

Recimo. Tega je Slovenija polna na vseh področjih, predvsem pa na področju varstva okolja.

Je že doseženo tisto dno, ko se tudi politika zave, da je treba nekaj vendarle storiti?

Nisem prevelik optimist, ker se je treba zadev lotiti sistemsko, tudi z vključevanjem drugih področij. Tega pa nismo pripravljene storiti niti na bolj perečih področjih, na primer v zdravstvu.

Kako to mislite?

Eden večjih problemov, da pri nas prihaja do poplav, so recimo poddimenzionirane mostne konstrukcije, ki ne prepuščajo dovolj vode, zato ta preplavi brežine. Treba bi bilo popraviti predpise za gradnjo in vzdrževanje cest, kjer je to urejeno, ampak če v državni upravi ni nekoga, ki bi ob spreminjanju cestarskega predpisa dvignil roko in opozoril na ta vidik, se ne bo nič spremenilo. Ta nekdo bi bil lahko uslužbenec direkcije za vode.

Okoljski minister Dejan Židan je napovedal, da bo težave vodarstva reševal z novim načrtom upravljanja z vodami, ki je že v pripravi. Je to obetaven začetek nove zgodbe?

Ti načrti so namenjeni poročanju v Bruselj in konec. Državna uprava je zdaj usmerjena v to, da poroča, kako smo mi odlični in nekaj delamo. Toda mi bomo pustili 50 milijonov evrov v kohezijskih skladih, ker državni uradniki, ki so zadolženi za primorski vodovod, niso odvisni od rezultatov lastnega dela, temveč od takšne ali drugačne strankarske pripadnosti. V končni fazi tudi nimajo nobene ustrezne kvalifikacije.

Podnebne spremembe, zaradi katerih naj bi bila Slovenija v prihodnosti med najbolj prizadetimi evropskimi državami, bodo težave s poplavami, sušami in drugimi ekstremnimi vremenskimi dogodki še povečale.

Pri nas veliko govorimo o podnebnih spremembah, toda Slovenija je edina evropska država, ki nima načrta za omilitev vplivov podnebnih sprememb na vode. Vse preostale države, tudi države bivše Jugoslavije, so v poročilih Združenim narodom napisale vsaj pol strani, da bodo gradile nove vodne zbiralnike, urejale to in ono, mi pa nič. Mi že zdaj delamo vse, da je škode ob vsakokratnih poplavah čim več. Pa nam pravzaprav ne bi bilo treba narediti veliko, mnogokrat gre za podrobnosti. Z manjšimi vzdrževalnimi deli se je recimo gladina reke Vipave v Mirnu spustila za 35 centimetrov. Če del ne bi potem prekinili, bi bil Miren danes poplavno varno mesto.

Z vodami se sploh nihče ne ukvarja, saj strategije, kaj bi počeli z njimi, nimamo.